

SİİRT ENGELSİZ YAŞAM BAKIM REHABİLİTASYON VE AİLE DANIŞMA MERKEZİ ZİYARETİ

Rapor No:
2023/24

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu'nun 18.07.2023 tarih ve 2023/562 sayılı kararıyla oy birliği ile kabul edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	ii
I. GİRİŞ	1
II. GENEL BİLGİLER	2
A. Merkez Hakkında Genel Bilgiler	2
B. Merkez Personeli.....	2
C. Koruma Altında Bulunan Kişiler	3
III. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER	4
A. Fiziksel Koşullar	4
B. İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi, Disiplin ve Şikâyet Mekanizmaları	6
C. Sağlık ve Bakım Hizmetleri	7
D. Psiko-Sosyal Servis Hizmetleri.....	9
E. Beslenme ve Yemekhane	9
F. Faaliyetler ve Günlük Yaşam	10
G. Dış Dünyayla İletişim, Ziyaret ve Ailelerle Etkileşim.....	11
IV. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER	12
A. Değerlendirme.....	12
B. Tavsiyeler	12
1. Merkez İdaresine Yönelik Tavsiyeler.....	12
2. Siirt Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne Yönelik Tavsiyeler	13

KISALTMALAR

- CPT** : Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi
- OPCAT** : İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol
- TIHEK** : Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
- UÖM** : Ulusal Önleme Mekanizması

I. GİRİŞ

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK), 6701 sayılı Kanunla, insan onurunu temel olarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere kurulmuştur.
2. Türkiye, 14/9/2005 tarihinde İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü (OPCAT) imzalamıştır. 2011 yılında onaylanarak yürürlüğe giren ve Türkiye açısından bağlayıcılık kazanan OPCAT'in 1'inci maddesine göre Protokolün amacı: *“bağımsız uluslararası ve ulusal organların, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmaktır.”*
3. 6701 sayılı Kanun'un 9/1-ı bendi uyarınca OPCAT hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması (UÖM) olarak görev yapmak Kurumun görevleri arasında yer almaktadır. Kanun'un 2/1-k bendine göre UÖM: *“İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi”* ifade etmektedir.
4. 6701 sayılı Kanun'un 9/1-j bendinde, Kurumun özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek görevini haiz olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerine ziyaret gerçekleştirmek TIHEK'in görev ve yetki alanına girmektedir.
5. Yukarıda anılan görevin icrası kapsamında, Siirt Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezine¹ 15/12/2022 tarihinde **“habersiz”** bir ziyaret gerçekleştirilmiş olup ziyaret heyetinde; ... ile Kurumumuzun talebi doğrultusunda Siirt Valiliği tarafından görevlendirilen Doktor ve Psikolog yer almıştır.
6. Ziyaret, Merkez İdaresi ile yapılan ön görüşme ile başlamıştır. Bu görüşmede ziyaret heyeti tarafından TIHEK'in UÖM kapsamındaki görev ve yetkileri hakkında bilgi verilmiş ve Merkeze ilişkin genel bilgiler edinilmiştir. Sonrasında, ziyaret heyeti tarafından engelli

¹ Bundan sonra kısaca “Merkez” olarak ifade edilecektir.

bireylerin yaşam alanlarına sırasıyla gidilmiş ve engelli bireylerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Engelli bireyler ile yapılan görüşmelere Merkez personeli dâhil edilmemiştir. Akabinde ortak kullanım alanları incelenmiş bu sırada Merkez İdaresi tarafından Merkezin işleyişine ilişkin bilgiler paylaşılmıştır. Ziyaret, Merkez İdaresi ile yapılan son görüşme ile tamamlanmış, bu görüşmede ziyarete ilişkin ilk gözlem ve tespitler İdareye iletilmiştir.

7. Bu rapor, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 18/1/2022 tarihli toplantısında alınan 2022/43 sayılı kararı ve Başkanlık makamının 12/12/2022 tarih ve 16981 sayılı oluruna istinaden Siirt Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezine 15/12/2022 tarihinde gerçekleştirilen ziyaret neticesinde edinilen tespit, gözlem ve şikâyetlerin ulusal ve uluslararası normlar bağlamında değerlendirilmesini içermektedir.

II. GENEL BİLGİLER

A. Merkez Hakkında Genel Bilgiler

8. Merkez, 60 kişi kapasiteli hizmet binasında, bakım ve korunma ihtiyacı olan ruhsal ve zihinsel engelli bireylere yönelik yatılı bakım hizmeti vermek üzere 2013 yılında faaliyetlerine başlamıştır.²
9. Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinde bakılmakta iken durumu uygun olanların (hafif ve orta derecede engel raporu bulunanlar) kuruluşların dışındaki evlerde bakımlarının sağlanması, engelli bireylerin toplumsal yaşamda daha aktif olması amacıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından “Umut Evi” adı verilen evde bakım ve rehabilitasyon odaklı hizmet modeli geliştirilmiştir. Bu kapsamda, Merkeze bağlı olarak hizmet veren iki umut evi bulunduğu bildirilmiş, ancak bu evler Merkez ana yerleşkesinden farklı yerlerde olduğundan ziyaret kapsamına alınmamıştır.

B. Merkez Personeli

10. Ziyaret tarihinde Merkezde dördü İŞ-KUR aracılığıyla çalışan olmak üzere toplam 69 personelin görev yaptığı öğrenilmiş olup personele ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

² Merkez, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün 12/7/2011 tarihli ve 95 sayılı Olur’u ile açılmıştır.

UNVAN	KADIN	ERKEK	TOPLAM
Müdür Vekili	-	1	1
Psikolog	-	1	1
Hemşire	1	-	1
Ambar Memuru	-	1	1
Hizmetli Memur	-	1	1
Yurt Yönetim Memuru	1	-	1
Memur	-	1	1
Sosyolog	-	1	1
Psikolog	2	-	2
Hemşire	1	-	1
Sağlık Personeli	-	1	1
Sosyal Çalışmacı	1	1	2
Fizyoterapist	1	-	1
Paramedik	1	-	1
Beden Eğitimi Öğretmeni	-	1	1
Şoför	-	1	1
Bakım Elemanı	7	22	29
Temizlik Personeli	1	8	9
Bahçıvan	-	3	3
Güvenlik Personeli	-	5	5
Berber	-	1	1
Muhasebeci	-	1	1
Kalorifer Ustası	-	1	1
Teknisyen Yardımcısı	-	2	2
GENEL TOPLAM	16	53	69

11. Merkez personelinin; 20’si ön lisans/lisans, 31’i lise, 10’u ortaokul, beşi ise ilkokul mezunudur. Merkezde görev yapmakta olan 29 bakım personeli “Zihinsel Engelliler İçin Öz Bakım” ve “Hasta ve Yaşlı Hizmetleri” sertifikalarına sahiptir.
12. Merkez personeline 2022 yılında “öfke kontrolü, stresle baş edebilme yöntemleri, sporun önemi ve faydaları, doğru ve etkili iletişim” konularında eğitimler verildiği öğrenilmiştir.

C. Koruma Altında Bulunan Kişiler

13. Engelli bireylerin bakım merkezine yerleştirilebilmesi için mülki amirler, sağlık kuruluşları, köy muhtarları, genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları, çevrelerinde bulunan engellilerin özel bakım merkezine yerleştirilmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

İl Müdürlüklerine veya sosyal hizmet merkezlerine engelli bireyin bakım ve rehabilitasyonu amacıyla bildirimde bulunabilmektedir. Ayrıca, diğer kamu kurum ve kuruluşları, vatandaşlar, engelli bireylerin kendileri veya akrabaları da talepte bulunabilmektedir.³

14. Engelli bireylerin Merkeze kabulü, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün tertip veya nakil kararı ile yapılmaktadır. Ayrıca özel durumlarda kişiye uygun hizmet modeli belirlenene kadar Valilik Makamının Olur'u ile misafir olarak geçici süreliğine engelli bireyler kabul edilebilmektedir. Bu kapsamda Kurumda bakım hizmeti verilen bir kişi bulunmaktadır.
15. Zihinsel engelli bireyin kuruluştan ayrılması vasisinin yazılı talebiyle yapılabilmektedir. Bu taleplerin değerlendirilmesi, Kuruluş Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu⁴ tarafından alınan kararlar neticesinde Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün kararı ile yapılmaktadır.
16. Merkezde, 13'ü kadın 40'ı erkek olmak üzere toplam 53 engelli birey hizmet almaktadır. Ruhsal ve zihinsel engelli bireyler aynı yaşam evlerinde kalmaktadır. Bazı ruhsal veya zihinsel engelli bireylerin ayrıca bedensel engelleri de bulunmaktadır.
17. Merkezde kalmakta olan 42 engelli bireyin vasisinin bulunduğu, mahkeme kararıyla kabulü yapılan ruhsal engelli bireyin bulunmadığı, ruhsal engelli bireylerin 29'unun vasisinin başvurusu sonrasında Merkeze kabulünün yapıldığı öğrenilmiştir.
18. Merkez İdaresi tarafından, Merkeze kabulü gerçekleşen engelli bireylerin öncelikle dosyalarının incelenip kendileriyle ön görüşme yapıldığı, bu doğrultuda yaş ve genel durumlarına en uygun olan yaşam evine ve odaya yerleştirildikleri, uyum sorunu yaşamaları veya değişiklik talebinde bulunmaları halinde kalmakta oldukları oda veya gerek görülmesi halinde yaşam evlerinin değiştirilebildiği belirtilmiştir.

III. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

A. Fiziksel Koşullar

19. Merkez kampüs şeklinde inşa edilmiş olup engelli bireyler tek katlı evlerde kalmaktadır. Toplamda dört ev ve her evde dört oda ve bir salon bulunmaktadır. Evlerde bulunan odalar

³ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik, m.12.

⁴ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik, m.10.

ortalama 20 metrekaredir. Odalar çoğunlukla üç kişilik olup her engelli bireyin kişisel yatağı ve dolabı bulunmaktadır.

20. Merkezdeki yaşam evlerinde ortak kullanım alanı olarak salon, mutfak, banyo ve tuvalet mevcut olup, salonda televizyon ve oturma alanları bulunmaktadır.
21. Merkezin 2013 yılında faaliyete geçtiği göz önünde tutulduğunda fiziksel koşullarının genel itibariyle iyi durumda olduğu, yaşam alanlarının gün ışığı aldığı ve temiz olduğu görülmüştür. Engelli bireyler ile yapılan bire bir görüşmelerde yaşam alanlarından memnun oldukları gözlemlenmiştir.
22. İdare ve servislerin bulunduğu bina iki katlıdır. Bu binada bir asansör bulunmaktadır. Asansörün engelli bireyler tarafından da kullanılabilirdiği görülmüştür.
23. Merkeze ait idari binanın ve engelli bireylerin kaldıkları evlerin ısınması doğalgaz ile sağlanmaktadır. Ayrıca idari bina ve evlerde mantolama işlemi yapılmıştır. Odalarda klima ve yeterli sayı ve büyüklükte radyatör bulunduğu görülmüştür. Engelli bireyler ile yapılan görüşmelerde ısınmaya ilişkin bir sorun yaşamadıkları belirtilmiştir.
24. Merkezde 35 adet güvenlik kamerası olduğu, kameraların güvenlik kulübesi, idari bina, bahçe ve yaşam evlerinde bulunduğu, yaşam evlerindeki kameraların ortak alanları ve oda girişlerini görebilecek şekilde koridorlarda konumlandırıldığı, odaların içinde kamera bulunmadığı görülmüştür. Merkez yetkilileri tarafından, kamera kayıtlarının geriye dönük bir ay süreyle saklandığı ve idare, nöbetçi amir ve güvenlik görevlisi tarafından izlenebildiği bilgisi verilmiştir.
25. Ziyaret tarihinde kamera kayıtlarını geriye dönük izleme amacıyla kullanılan bilgisayarın çalışır durumda olmadığı görülmüştür. Merkez yetkilileri tarafından, 13/11/2022 tarihinde Kurumda kalan bir bireyin ajite⁵ olması sonrasında meydana gelen olaylar nedeniyle söz konusu bilgisayar da dâhil olmak üzere bazı cihazların zarar gördüğü, bozulan ekipmanın yenilenmesi için 2023 yılı ödeneğinin beklendiği belirtilmiştir. Olaya dair tutanağın bulunduğu görülmüştür.
26. Merkez toplam alanı 9.037,51 metrekare olup, engelli bireylerin rehabilitasyon sürecine katkı sağlamak amacıyla 17.445,22 metrekarelik ilave bir alan Merkeze tahsis edilmiştir. İlk etapta bu alanın yaklaşık 10 bin metrekarelik bir kısmının ekilebilir hale getirildiği ve 30/11/2021 tarihinde 80 adet meyve fidanı dikildiği, 30/11/2022 tarihi itibari ile bir yıllık zaman zarfında Siirt fıstığı, Trabzon hurması, kaysı ve böğürtlen gibi farklı çeşitlerde 400'e

⁵ Ajitasyon: kişinin ruhsal gerginliğini dışa vurması sonucu oluşan etrafına karşı saldırganlık durumu. Bkz. Türk Dil Kurumu, "Güncel Türkçe Sözlük", *Ajitasyon*.

yakın ağaç fidanı dikildiği öğrenilmiştir. Merkez personeli tarafından, geriye kalan alanın sebze ekimi, hoş kokulu bitkiler ve sera bahçesi için ekilebilir hale getirilmesi yönünde çalışmaların devam ettiği belirtilmiştir.

B. İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi, Disiplin ve Şikâyet Mekanizmaları

27. Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme'nin 16'ncı maddesi "*Taraf Devletler, Engellilere, ailelerine, onların bakımını sağlayanlara cinsiyetlerine ve yaşlarına uygun yardım ve desteği sağlayarak sömürü, şiddet ve istismar vakalarının nasıl önleneceğine, tespit edileceğine ve bildirileceğine dair bilgi ve eğitim vererek sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önleyici uygun tüm tedbirleri alır. Taraf Devletler koruma hizmetlerinin yaş, cinsiyet ve engellilik konularına duyarlı olmalarını sağlar.*" düzenlemesini içermektedir.
28. Ziyaret esnasında gerçekleştirilen görüşmelerde Merkezde kalan bireylerin, personel ve idareden memnuniyet duyduğu gözlemlenmiş, bir şikâyete rastlanılmamış, herhangi bir işkence, kötü muamele, aşağılayıcı ceza iddiası veya bulgusuyla karşılaşılmamıştır.
29. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT)'ne göre etkili şikâyet prosedürleri, kötü muameleyle karşı temel bir güvencedir. Bu kapsamda, merkezde tutulan kişilerin kendisinin, ailesinin veya yasal temsilcisinin hem Merkez İdaresine hem de bağımsız organlara başvuru yapabilmesi önem taşımaktadır.⁶
30. Merkez İdaresi, kendilerine yazılı olarak iletilen herhangi bir şikâyet bulunmadığını, engelli bireylerin şikâyet ve taleplerini bakım elemanlarına, sosyal servis personeline veya idari personele sözlü olarak bildirdiğini ve söz konusu şikâyet ve talepleri ile ilgili olarak kendileriyle görüşmeler yapıldığını belirtmiştir.
31. Merkez personeli tarafından, Merkezde kadın güvenlik görevlisi bulunmadığı, bu durumun kadınların kaldığı yaşam evinde gerçekleşen olaylara müdahale noktasında mahremiyet anlamında sorunlar doğurabildiği belirtilmiştir.
32. Merkezde öfke kontrol odası olarak adlandırılan yaklaşık 16 metrekare büyüklüğünde bir süngerli oda bulunmaktadır. Oda içerisinde tuvalet bulunmamaktadır. Merkez yetkilileri tarafından, odanın gerekli görülmesi halinde ruhsal engelli bireyler için kullanılabilirdiği fakat son 6 yıldır hiç kullanılmadığı ifade edilmiştir. Ziyaret esnasında gerçekleştirilen görüşmelerde, merkezde kalan bireyler yumuşak oda kullanımına ilişkin bir beyanda bulunmamıştır.

⁶ CPT Standartları, Yetişkinler İçin Psikiyatri Kurumlarında Kısıtlama Araçları, Inf(2017)6, para.12.

33. Merkez İdaresi tarafından, kötü muamele kapsamında Kurumun faaliyete geçtiği tarihten itibaren adli mercilere iletilmiş bir olay olduğu, bu kapsamda hakkında soruşturma açılan iki personel bulunduğu ve soruşturma sürecinin devam ettiği bilgisi verilmiştir. Şikâyette bulunan engelli bireyin daha sonra Engellilik Sağlık Kurulu tarafından gerçekleştirilen engellilik durum değerlendirmesinde bakıma muhtaç engelli⁷ tanımı kapsamına girmediğinin tespit edildiği, bu nedenle Kurum bakımından çıkartılarak ailesinin yanına yerleştirildiği öğrenilmiştir. Soruşturma süreci devam eden iki bakım personeli Merkezde çalışmaya devam etmektedir.
34. Bunun haricinde Merkezde son bir yıl içerisinde kayıtlara geçmiş bir adli vaka bulunduğu, söz konusu vakanın Merkezde kalmakta olan bir engelli birey tarafından gerçekleştirilen hırsızlık olayına ilişkin olduğu öğrenilmiştir.

C. Sağlık ve Bakım Hizmetleri

35. Her engelli bireyin sağlık ihtiyaçlarına yönelik sağlık ve bakım hizmeti alma hakkı vardır. Bu hak, bireyin merkezde kaldığı süre boyunca değişen ihtiyaçlarının değerlendirilmesini ve karşılanmasını da kapsamaktadır.
36. Merkezde kalmakta olan bireylerin sağlık durumları ve tedavileri sağlık servisinde kayıt altına alınmakta, takipleri sağlık birimi tarafından gerçekleştirilmektedir. Merkez personeli tarafından, engelli bireylerin kullandığı ilaçların sağlık personeli tarafından hazırlandığı belirtilmiştir. Ziyaret heyetince, engelli bireylere ait ilaçların ayrıştırıldığı, her hastaya verilen ilaçların doz bilgileri ile birlikte kayıt altına alındığı, kırmızı ve yeşil reçeteli ilaçların ayrı bir alanda kilitli bir dolapta tutulduğu görülmüştür.
37. Merkez İdaresi tarafından Merkezde bulunan bireyler için belirli aralıklarla Merkeze yakın konumda bulunan hastanelerden randevu alınarak sağlık taraması yaptırıldığı belirtilmiştir.
38. Merkezde görev yapmakta olan personelin hafta sonu 24 saat, hafta içi ise 16 saat nöbet tuttuğu, acil müdahale gerektiren durumlarda sağlık personelinin veya sağlık personelinin Merkez dışında olması halinde ilk yardım eğitimi almış personelin ilk yardımda bulunduğu, ihtiyaç duyulması halinde ise 112 Acil Servis üzerinden destek talep edildiği öğrenilmiştir. Ziyaret heyetince, mesai saatleri içerisinde sağlık ünitesinde üç kişinin görev yaptığı, acil müdahale için gerekli ekipmanın Merkez revirinde bulunduğu görülmüştür.

⁷ Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği, 14'üncü maddesinin (b) bendi: "Bakıma muhtaç özürlü, özürlülük sınıflandırmasına göre ağır özürlü olduğu belgelendirilenlerden, günlük hayatın alışılmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olan kişiyi ... ifade eder."

- 39.** Merkez yetkilileri tarafından, Merkezde bir adet engelli bireylerin kullanımına uygun servis aracı bulunduğu, ayrı bir hasta nakil aracı bulunmadığı, ihtiyaç halinde 112 Acil Servis araçları ile engelli bireylerin nakillerinin sağlanabildiği bilgisi verilmiştir.
- 40.** Merkez İdaresince, bir fizyoterapistin Merkezde göreve başladığı, genel sağlık durumu uygun olan hastalara basit egzersizler yaptırılarak fizik tedavi uygulandığı, fizik tedavi uygulamaları için, fizyoterapi odası, spor salonu, yaşam evleri ve mevsim ve hava şartlarının uygun olması halinde Merkez bahçesinin kullanıldığı bilgisi verilmiştir.
- 41.** Merkezde kalan bireyler rehabilitasyon süreçleri tamamlandığında veya vasilerinin talepleri doğrultusunda Merkezden ayrılabilir. Bu durumlar haricinde kişilere bakım hizmeti sunumuna devam edilmektedir. Bu kapsamda Merkezde yaklaşık dokuz yıldır hizmet almakta olan birkaç engelli birey bulunmaktadır.
- 42.** Son beş yılda Merkezde hizmet almakta olan altı engelli bireyin vefat ettiği, ölüm nedenlerinin kalp yetmezliği, kanser, beyin felci ve solunum yetmezliği olarak kayıtlara geçtiği öğrenilmiştir.
- 43.** Tam bağımlı engelli bireylerin fizyoterapist ve sağlık personelinin hazırlamış olduğu pozisyon çizelgesine göre bakım personeline düzenli olarak pozisyonlarının değiştirildiği ve risk grubundaki engelli bireylere havalı yatak kullanılarak yatak yaralarının önlenmeye çalışıldığı belirtilmiştir.
- 44.** Merkez İdaresi tarafından sunulduğu ifade edilen sağlık hizmetleri Merkezde kalan bireyler ile yapılan özel görüşmelerde Heyet tarafından sorularak teyit edilmiştir. Bu bağlamda Heyete herhangi bir şikâyet iletilmemiştir.
- 45.** Ziyaret tarihinde Merkezde, tam bağımlı bir engelli birey kaldığı görülmüştür. Merkez personeli tarafından, Huntington hastalığı olan 47 yaşında erkek engelli bireyde ağır demans hali bulunduğu, hareketlerinin büyük oranda kısıtlı olduğu, bu nedenle özel bir bakıma ihtiyaç duyduğu, mevcut durumda diğer engelli bireylerle aynı yaşam evinde kalıyor olmasının kişi açısından risk teşkil ettiği, bedensel engellilere yönelik bir yerde kalmasının daha uygun olacağı belirtilmiştir.
- 46.** Engelli bireylere sunulan bakım hizmetlerine ilişkin Merkez personeli ile yapılan görüşmede, engelli bireylerin haftada iki gün duş aldıkları, ihtiyaç halinde bu sayının artırılabilirdiği, bakıcı personelin engelli bireylere yardımcı olduğu, kişisel temizlik ürünlerinin idare tarafından sağlandığı, sıcak ve soğuk suyun sürekli olarak bulunduğu ve bu konuda sıkıntı yaşanmadığı ifade edilmiştir. Heyet tarafından da musluklardan sıcak suyun aktığı teyit edilmiştir.

47. Merkez İdaresi tarafından, engelli bireylere mevsim koşullarına uygun kıyafet temin edildiği, kıyafetlerin ihale usulü ile alındığı, tek tip kıyafet uygulaması bulunmadığı, çamaşırların her gün yıkandığı bilgisi verilmiştir. Ziyaret heyetince, engelli bireylerin giymekte oldukları kıyafetlerinin temiz ve iyi durumda olduğu görülmüştür.

D. Psiko-Sosyal Servis Hizmetleri

48. Merkez İdaresi tarafından, engelli bireylere yönelik rehabilitasyon çalışmalarının düzenli olarak bireysel terapiler ile sağlandığı, engelli bireylerle yapılan görüşmelere göre ihtiyaçların belirlenerek uygulamaların bu çerçevede gerçekleştirildiği, Merkezde uygulanan psikolojik rehabilitasyon çalışmalarında Sağlık Bakanlığına bağlı toplum ruh sağlığı merkezlerinde ve hastanelerde uygulanan terapi uygulamalarının esas alındığı belirtilmiştir.

49. Erkek engelli bireyler odalara yerleştirilirken engel ve yaş durumu gibi hususların dikkate alındığı fakat bir kadın yaşam evi bulunduğundan kadınlar için bir ayrıma gidilemediği, farklı engel türü ve yaş grubunda olan bireylerin aynı yaşam evinde bir arada olmaları nedeniyle zaman zaman anlaşmazlıklar ve tartışmalar yaşanabildiği, bu gibi durumlarda, öncelikle personelin müdahalede bulunduğu, daha sonra meslek elemanlarının çalışma yaptığı ve çalışmalar sonucunda ilgili kişilerin barıştırılarak gözlem ile kontrollerinin sağlandığı, mesleki çalışmalar ve tutanaklar ile bu tür olayların kayıt altına alındığı bildirilmiştir.

E. Beslenme ve Yemekhane

50. Merkezde görevli diyetisyen veya gıda mühendisi bulunmamaktadır. Merkezde aylık yemek listelerinin, görevli iki hemşire ve iki aşçı tarafından hazırlandığı ve Merkez Müdürü tarafından onaylandığı, 14 engelli bireye diyet yemeği çıkarıldığı görülmüştür. Merkez İdaresi tarafından, diyet listelerinin diyetisyen tarafından verilen örnek beslenme tablosuna göre hazırlandığı, tuz, baharat ve yağ kullanımına dikkat edildiği, diyet uygulanan kişilere kepekli ekmek verildiği, meyve porsiyonlarının azaltıldığı belirtilmiştir.

51. Yemeklerin Merkez mutfağında hazırlandığı, yaşam evlerine dağıtımı yapılarak yemek salonlarında bakım personeli eşliğinde yenildiği öğrenilmiştir.

52. Merkez personeli tarafından, kahvaltının saat 08:00'de, öğle yemeğinin 12:00'de ve akşam yemeğinin 18:00'de servis edildiği, ikindi ve akşam vakitlerinde meyve veya süt/yoğurt gibi ara öğünler verildiği, bunun haricinde Ramazan ayında oruç tutmak isteyen ve sağlık

durumu elverişli olan engelli bireylere sahur ve iftar saatlerinde yemek servisi gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.

53. Merkez İdaresinden içme suyu için arıtma sistemi kullanıldığı, mevsim geçişlerinde su depolarının düzenli olarak temizlendiği bilgisi edinilmiştir.
54. Merkez personeli tarafından, dış kaybı yaşayan ve protez tedavisine uygun görülmeyen, implant tedavisi için maddi durumu elverişli olmayan engelli bireylerin beslenme konusunda zorluk yaşadığı, sıvı gıdalar ile beslenmek durumunda kaldıkları belirtilmiştir.
55. Merkezde kalan engelli bireylerle yapılan görüşmelerde, Merkez İdaresinin beslenmeye ilişkin verdiği bilgiler teyit edilmiş ve engelli bireylerin beslenme düzeninden ve yemeklerden memnun oldukları gözlemlenmiştir.

F. Faaliyetler ve Günlük Yaşam

56. Merkezde engelli bireylerin günlük yaşamının saat 07:30'da başladığı, her gün kahvaltı ve öğle yemeğinin ardından sosyal faaliyetlerin yürütüldüğü öğrenilmiştir.
57. Merkezde kantin/market bulunmamaktadır. Engelli bireylerin kantin/market ihtiyaçlarının ilgili personel refakatinde dışarıdan temin edilerek karşılandığı belirtilmiştir.
58. Engelli bireylerin gün içerisinde mevsim şartlarına uygun olacak şekilde açık havadan yararlandırıldığı, fiziksel engeli bulunan bireylere bakım personelinin destek sağladığı ifade edilmiştir. Ziyaret esnasında engelli bireylerin Merkez bahçesinde vakit geçirmekte olduğu görülmüştür.
59. Merkezin bulunduğu bölgede dört buçuk kilometre uzunluğunda yürüyüş parkuru bulunmaktadır. Merkez yetkilileri tarafından, havanın elverişli olduğu günlerde beden eğitimi öğretmeni eşliğinde söz konusu parkurda sabah yürüyüşleri yapıldığı, yürüyüşe sağlık durumu elverişli olan ortalama 45 engelli bireyin katıldığı belirtilmiştir.
60. Merkez yetkilileri tarafından, Merkezde kalan engelli bireyler için Siirt'in doğal, kültürel ve tarihi yerlerine geziler düzenlendiği, sinema, konser, tiyatro, kitap fuarı gibi etkinliklere katılım sağlandığı, haftada bir gün şehir merkezine gidilerek, alışveriş merkezi, kafe gibi ortamlarda zaman geçirildiği, piknikler organize edildiği, diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca düzenlenen etkinliklere katılım sağlandığı, doğum günü etkinlikleri gerçekleştirildiği bilgisi verilmiştir.
61. Ziyaret tarihinde, Merkezde kalmakta olan bir engelli bireyin mevlit okumak istemesi üzerine mevlit etkinliği planlandığı öğrenilmiş, engelli bireyin Merkezdeki diğer engelli

bireylere, idari binada bulunan bir alanda mevlit okuduğu, Merkez personelinin lokum ve gül suyu ikramında bulunduğu görülmüştür.

62. Siirt Belediyesi tarafından her yıl “Engelleri Aş da Gel” isimli bir ses yarışması düzenlendiği, yarışmaya Merkezde kalan engelli bireylerin de katılım sağladığı, Merkezde kalan engelli bir bireyin 2022 yılında gerçekleştirilen ses yarışmasında birinci olduğu öğrenilmiştir.
63. Merkez yetkilileri tarafından, sosyal ve sportif faaliyetler kapsamında Merkezde bulunan kapalı spor salonu ve çok amaçlı salonun yanı sıra Siirt Valiliği Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ile Siirt Belediyesi’nin tesislerinden yararlanıldığı, yüzme, okçuluk, dart, masa tenisi, bocce, futbol, basketbol, voleybol, trekking, mini golf gibi pek çok farklı branşta faaliyet gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Ziyaret tarihinde, çok amaçlı spor salonunda beden eğitimi öğretmeni eşliğinde dart oynandığı görülmüştür.
64. Merkezde zihinsel engelli bireylere yönelik olarak düzenlenen kurslardan kasnak ile yapılan makine nakışları kursuna beş engelli bireyin, zigzag ile yapılan makine nakışları kursuna altı engelli bireyin, hazır gereçlerle yapılan nakışlar kursuna beş engelli bireyin, okuma yazma kursuna üç engelli bireyin, fidan ve fide üretimi kursuna dört engelli bireyin ve peyzaj uygulamaları kursuna üç engelli bireyin düzenli olarak katılım sağladığı öğrenilmiştir.

G. Dış Dünyayla İletişim, Ziyaret ve Ailelerle Etkileşim

65. Merkez yetkilileri tarafından, Merkezde kalmakta olan engelli bireylerin yemek, uyku ve ilaç saatleri dışında kalan vakitlerde, sosyal servisin bilgisi ve izni dâhilinde bakım personelinin refakatinde Merkez dışına çıkabildikleri, ayrıca yıllık 30 gün izin kullanma haklarının bulunduğu belirtilmiştir.
66. Engelli bireylerin aileleri ile görüşmesinde herhangi bir sınırlama bulunmadığı, görüşmelerin misafir odasında gerçekleştirildiği, ziyarete gelen ailelerin engelli bireylerin yaşam alanlarını uygun saatlerde gezebildikleri ifade edilmiştir.
67. Merkezde kalan engelli bireylerin mevcut sabit telefon hattı veya ihtiyaç halinde görev yapmakta olan personelin şahsi telefonları ile aileleri, vasileri veya akrabaları ile telefon görüşmesi gerçekleştirebildikleri; ayrıca talepte bulunulması ve uygun görülmesi halinde telefon, bilgisayar, internet kullanımına izin verildiği belirtilmiştir. Kendileri ile görüşme gerçekleştirilen engelli bireyler aileleriyle görüşme konusunda herhangi bir problem yaşamadıklarını, Merkez personelinin bu konuda gerekli desteği sağladığını ifade etmiştir.

IV. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER

A. Değerlendirme

68. Merkez İdaresi, ziyaret heyeti ile iş birliği içinde hareket etmiş, Merkezdeki bina ve eklentilerin tümüne erişim sağlanmasında ve Merkezde kalanlarla personel olmadan görüşme yapılmasında azami kolaylık sağlamış; bilgi ve belgelerin paylaşılmasında olumlu bir tutum içerisinde olmuştur.

B. Tavsiyeler

1. Merkez İdaresine Yönelik Tavsiyeler

69. Merkezde hizmet alan engelli bireylerin öz bakım ve bağımsız yaşam becerilerini geliştirmek ve toplum içerisinde daha uyumlu hareket edebilmelerini sağlamak amacıyla Merkezde ergoterapist⁸ görevlendirilmesi,

70. 30/07/2008 tarihli ve 26244 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği’nin 37’nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan “*Bedensel, zihinsel ve ruhsal bakıma muhtaç özürlülerin mümkün olduğunca yaş ve cinsiyetleri de dikkate alınarak farklı merkezlerde bakılmasına özen gösterilir. Ancak aynı merkez bünyesinde birden fazla özür grubuna bakım hizmetinin verilmesi hâlinde katlarının ayrı olması sağlanır*” hükmü doğrultusunda, zihinsel ve ruhsal engelli bireylerin farklı yaşam evlerinde kalmasını sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilmesi⁹,

71. İdari binada bulunan asansörün engelliler tarafından refakatsiz kullanımını önlemek için kart ile çalışır hale getirilmesi,

72. Kamera kayıtlarının geriye dönük izlenmesi amacıyla kullanılan bilgisayarın ivedilikle onarılması veya yenilenmesi,

73. Merkezde kalan engelli bireyler için buldukları evlerin yaşam alanı olduğu ve bazı hallerde güvenlik görevlilerinin evlere girmesi gerekebileceği hususları dikkate alınarak

⁸ Ergoterapi, bir sağlık sorunu nedeniyle kronik olarak fonksiyon kaybı yaşayan kişilerin günlük yaşantılarında diğer bireylere olan bağımlılığını azaltmayı ve işlevselliğini arttırmayı hedefleyen yöntemler bütünüdür. Ergoterapistler, kişiye günlük yaşam aktivitelerini yapabilme becerisi kazandırarak, bireyin günlük yaşamında bağımsız ve kendine yeter hale gelmesini üzerine çalışmalar yürütür.

⁹ CPT Standartları, Sosyal Bakım Kurumlarında Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Kişiler, Inf(2020)41, para. 15: “CPT’nin ayrıca ruhsal engelli bireylerle öğrenme engelli bireylerin karıştırılması uygulaması hakkında ciddi şüpheleri vardır. Farklı ihtiyaçları olan bireylerin bu şekilde ortak konaklaması, bireyler için uygun bakımın sağlanamamasına ve uygun terapötik programların geliştirilememesine neden olabilir. Komite, böyle bir uygulamanın her iki grup için de yararlı olduğuna ikna olmaktan uzaktır.”

kadın engelli bireylerin mahremiyetinin korunmasını sağlamak için kadın güvenlik görevlisi istihdam edilmesi¹⁰,

- 74.** Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği'nin dış tedavilerine ilişkin ilgili hükümleri doğrultusunda,¹¹ diş kaybı nedeniyle beslenme güçlüğü yaşayan bireylere implant tedavisi uygulanması için gerekli girişimlerde bulunulması,
- 75.** Engelli bireylerin diş sağlığının korunması için düzenli diş kontrolü sağlanması¹²,

2. Sürt Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne Yönelik Tavsiyeler

- 76.** Merkezde kalmakta olan engelli bireylerin engel gruplarına göre ayrıştırılmasının Merkezin fiziksel imkânları kapsamında mümkün olmaması halinde, gerekli fiziksel düzenlemelerin gerçekleştirilmesi veya kişilerin engel grubu dikkate alınarak uygun yerlere nakillerinin sağlanması,
- 77.** Merkezde kalmakta olan ve Huntington hastalığı bulunan tam bağımlı bireyin, bedensel engellilere yönelik hizmet veren, durumuna uygun bakım olanaklarına sahip bir Merkeze nakledilmesi,
- 78.** Merkez yemekhanesinde hazırlanarak engelli bireylere sunulan yemeklere ilişkin aylık menülerin, bir diyetisyen tarafından düzenli olarak kontrol edilmesinin sağlanması,
- hususları tavsiye edilmektedir.

¹⁰ CPT, 9'uncu Genel Rapor, Inf (99)12, para. 26: “Karma cinsiyette personel alıkonulma yerlerinde kötü muameleye karşı önemli bir güvencedir. Hem erkek hem de kadın personelin mevcudiyeti, hem gözetim ortamı açısından hem de bir alıkonma yerinde bir dereceye kadar normalliğin teşvik edilmesi açısından faydalı bir etkiye sahip olabilir. Karma cinsiyetli personel, aramalar gibi cinsiyete duyarlı görevleri yerine getirirken uygun personel görevlendirmesine de izin verir.”

¹¹ Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği, m. 2.4.1(2): “Kemik içi implantların bedelleri ödenmez. Ancak;

a) Maksillofasiyal travma, kist ve tümörlere bağlı olarak gelişen, maksiler ve mandibuler kemikte aşırı doku kaybının olduğu vakalarda,

b) Alt ve üst çenede tek taraflı serbest sonlu dişsizlik vakalarında,

c) Konjenital diş eksikliği vakalarında,

ç) Dudak damak yarığı vb. doğumsal anomalilere bağlı, diş ve ilgili kemik doku defektlerinin olduğu vakalarda, hastaların bilinen rutin protetik diş tedavi yöntemleri ile tedavi edilemeyeceğinin implant uygulamasının zorunlu olduğunun, üniversite diş hekimliği fakültelerinden cerrahi, protez ve periodontoloji anabilim dallarından en az birer öğretim üyesinin katılımlarıyla oluşacak sağlık kurulu ile karara bağlanması, kararı destekleyen radyografik tetkiklerin sağlık kurulu raporu ekinde yer alması ve kaç adet implant uygulanacağı belirtilmesi şartıyla; her bir çene için en fazla 4 adet SUT eki EK-2/Ç Listesinde yer alan “kemik içi implant uygulaması” işlem bedeli ile her implant için 90 (doksan) TL ... üzerinden faturalandırılabilir.”

¹² CPT Standartları, Sosyal Bakım Kurumlarında Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Kişiler, Inf(2020)41, para. 23: “Diş bakımı, koruma altında olan her bireyin bakım planının bir parçası olmalıdır; her birey için diş sağlığı incelemesi yapılmalı ve düzenli kontroller sağlanmalıdır. Diş bakımı sadece çekimlerle sınırlı kalmamalı, koruyucu ve önleyici tedaviyi de içermelidir.”